

ŠIUOLAIKINĖ NUSIKALTIMŲ TYRIMO KONCEPCIJA IR JOS KRIMINALISTINIS BEI PROCESINIS UŽTIKRINIMAS – DABARTIES MOKSLINIS ĮDIRBIS IR ATEITIES PERSPEKTYVOS

Prof. dr. Vidmantas Egidijus Kurapka
Prof. dr. Hendryk Malevski

Mykolo Romerio universiteto Teisės saugos fakulteto Kriminalistikos katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius
Telefonas 271 46 11
Elektroninis paštas krk@mruni.lt

Pagrindinės sąvokos: nusikalstamumas, prognozė, tyrimas, kriminalistika.

S a n t r a u k a

Straipsnyje pateikiami svarbiausi Mykolo Romerio universiteto vykdytos mokslo programos „Nusikalstamumo Lietuvoje dinamika, prognozė, kontrolės kryptys ir šiuolaikinė kriminalistikos koncepcija“ antrosios krypties „Šiuolaikinė nusikaltimų tyrimo koncepcija ir jos kriminalistinis bei procesinis užtikrinimas“ rezultatai:

- suformuluoti kriminalistikos mokslo plėtros Lietuvoje fundamentiniai pagrindai;
 - parengti ir įgyvendinti taikomieji kriminalistikos, kaip nusikaltimų tyrimo funkcijas užtikrinančios disciplinos, pagrindai, rengiamos naujų nusikaltimų rūšių (ekonominių, ūkinių, finansinių, komercinių, bankininkystės ir kt.) tyrimo metodikos ir mokslinės praktinės rekomendacijos;
 - pasiūlyta nusikaltimų tyrimo Lietuvoje šiuolaikinė prognostinė koncepcija (procesiniai, kriminalistiniai ir organizaciniai aspektai);
 - pateikti įstatymų projektai bei siūlymai tobulinti baudžiamojo proceso įstatymus, atliktos kitų projektų mokslinės ekspertizės, mokslinės praktinės rekomendacijos teisės saugos institucijoms nusikaltimų tyrimo veiklai optimizuoti ir jos rezultatų vartojimui didinti, analitiniai apibendrinimai, parengtos mokslinės informacinės apžvalgos, disertacijos, praktinės metodinės rekomendacijos, išleisti vadovėliai;
 - parengtos mokslinės, mokymo (studijų) ir praktinės specialiųjų žinių taikymo tiriant nusikaltimus programos ir metodinės rekomendacijos specialistams, rengiamiems Mykolo Romerio universitete, kvalifikacijos kėlimo kursų klausytojams ir teisės saugos institucijų darbuotojams.
- Atkreipiamas dėmesys, jog mokslo programa pradėta vykdyti vienomis, baigta kitomis sąlygomis. Pabrėžiama būtinybė tęsti kompleksinius nusikalstamumo reiškinų tyrimus tarptautiniu lygmeniu.

Šių dienų socialiniai pokyčiai Lietuvoje transformavo daugelį santykių visuomenėje. Ekonominės, socialinio gyvenimo pokyčiai užtikrina ne tik spartų rinkos ekonomikos kūrimą, visuomeninių demokratinių procesų įtvirtinimą, bet sukelia ir tam tikrų disfunkcijų, taip pat ir žmogaus saugumo užtikrinimo srityje.

Nors registruojamų nusikalstamų veikų skaičius Lietuvoje kito nežymiai, jų struktūra ir dinamika keičiasi. Keičiasi ir nusikaltimų padarymo būdai, jie tampa vis labiau apgalvoti, kvalifikuotesni, nusikaltimams padaryti vis dažniau naudojamos mokslinės techninės priemonės, šaunamieji ginklai, sprogmenys. O nusikaltimų išaiškinimo lygis, nors ir stabilus ir netgi turi tendenciją didėti, nėra aukštas [8].

Nemaža nusikalstamumo dalis įgauna „versliškumo“ pobūdį, kai pagrindiniu tikslu ir motyvu tampa pelnas. Jeigu nusikalstamoji veikla tam tikroje srityje tampa nepelninga, tai nusikalstamos grupuotės perkelia savo „verslą“ į kitą sritį arba netgi į kitas šalis.

Visais laikais valstybės struktūroms neužtenka lankstumo ir sugebėjimo operatyviai reaguoti bei prisitaikyti prie naujų sąlygų. Galime konstatuoti, kad ir mūsų teisėsaugos institucijos, nors jas bandoma reformuoti, nėra pasirėngusios operatyviai ir adekvačiai reaguoti į kriminogeninės situacijos pokyčius. Taigi valstybė ir jos institucijos kol kas negali užtikrinti efektyvaus nusikaltimų, taip pat sunkių, tyrimo. Tam trūksta lėšų, neparengti organizaciniai, prognostiniai nusikaltimų apskritai ir konkrečių jų rūšių tyrimo moksliniai modeliai, nepakankamai taikomi naujaisi kriminalistikos metodai, yra didelių kovos su nusikaltimais įstatymų rengimo spragų (baudžiamųjų, baudžiamojo proceso ir kt.). Pavienės organizacinės, dažnai kosmetinės priemonės (naujų kovos su nusikaltimais institucijų steigimas, jų funkcijų persikirstymas ir pan.), taip pat konjunktūriniai įstatymų pakeitimai, mūsų požiūriu, daro tik vienkartinį poveikį, todėl nuolatinei sistemingai nusikaltimų kontrolei, jų išaiškinimų skaičiui didinti vargu ar tinka.

Mykolo Romerio universiteto, Vilniaus universiteto ir Teisės instituto 1994–1997 m. atliktas nusikalstamumo Lietuvoje tyrimas pagal mokslo programą „Nusikalstamumas ir kriminalinė justicija“ buvo pirmas tokio pobūdžio mokslinis darbas nepriklausomoje Lietuvoje. Logiška, kad toks tyrimas turėjo būti tęsiamas, kad būtų kaupiami šie duomenys, kaip daroma, pavyzdžiui, Skandinavijos šalyse, kad būtų galima sėkmingai prognozuoti nusikalstamumo pokyčius ir numatyti pagrindines nusikalstamumo prevencijos ir kontrolės kryptis, kurti ir tobulinti jų strategiją. Tęsimi moksliniai tyrimai 2000 m. tapo mokslo programos „Nusikalstamumo Lietuvoje dinamika, prognozė, kontrolės kryptys ir šiuolaikinė kriminalistikos koncepcija“ pagrindu. Programa apėmė tris pagrindines tyrimų kryptis: kriminologinę, kriminalistinę procesinę ir teisinę organizacinę. Šios mokslo programos naujovė ir pranašumas tas, kad kompleksiskai tiriant minėtąją problemą buvo siekiama integruoti įvairių socialinių mokslų žinias.

Minėtos programos paskirtis buvo visapusiškai ir objektyviai išnagrinėti nusikaltimų tyrimo koncepciją, nuolat teikti Lietuvos Respublikos Seimui, Vyriausybei ir teisėsaugos institucijoms moksliniais tyrimais pagrįstas rekomendacijas dėl teisinės sistemos reformos Lietuvoje spartinimo, kriminalinės justicijos efektyvinimo ir nusikaltimų tyrimo rezultatyvumo didinimo.

Vykdamas mokslo programos antrąją tyrimų kryptį, pavadintą „Šiuolaikinė nusikaltimų tyrimo koncepcija ir jos kriminalistinis bei procesinis užtikrinimas“, buvo išskirtos trys tarpusavyje glaudžiai susijusios temos:

- *pirmoji tema* – „Kriminalistikos mokslo teorinių fundamentinių koncepcijos aspektų plėtra Lietuvoje ir jos įtaka nusikaltimų tyrimo ir kontrolės praktikai“;
- *antroji tema* – „Baudžiamojo proceso įstatymo tobulinimo perspektyvos ir kryptys bei prognostinė reikšmė nusikaltimų tyrimo praktikai“;
- *trečioji tema* – „Specialių kriminalistinių, procesinių ir organizacinių žinių panaudojimo problemų tyrimas“.

Programos antros krypties tikslai buvo:

- parengti kriminalistikos, kaip taikomojo praktinio mokslo, plėtros Lietuvoje koncepciją, derinti ją su Europos Sąjungos šalių kriminalistikos mokslo pagrindinėmis nuostatomis;
- atsižvelgiant į naują kriminalistikos koncepciją pertvarkyti kriminalistikos dėstyimo procesą ir užtikrinti pažangių technologijų diegimą į studijų programas;
- įgyvendinant teisinės reformos tikslus užtikrinti nusikaltimų tyrimą šiuolaikinėmis metodinėmis praktinėmis rekomendacijomis;
- nustatyti nusikaltimų tyrimo Lietuvoje prognostinį organizacinį modelį;
- toliau tirti baudžiamojo proceso ir kriminalistikos problemas siekiant realiai įdiegti mokslo ir technikos laimėjimus tiriant nusikaltimus, laiku reaguoti į pasikeitimus nusikalstamumo struktūroje ir jos raidos tendencijas.

Analizuojant šiuos tikslus tapo akivaizdu, kad pokyčiai visose gyvenimo srityse (ekonomikoje, politikoje, teisėje ir kt., Lietuvos dalyvavimas Europos Sąjungos ir NATO struktūrose, padidėjęs mūsų piliečių mobilumas ir kiti integraciniai ir globalizacijos reiškiniai) sudaro naujas sąlygas ir teisėsaugos institucijoms pateikia naujus iššūkius sprendžiant saugumo, žmogaus teisių ir laisvių apsaugos klausimus, kartu reikalauja naujai įvertinti teisėsaugos ir teisėtvarkos institucijas, jų veiklos lygį, derinti jų veiklą su Europos šalių standartais. Kartu ir kriminalistikos mokslas privalo užtikrinti minėtų struktūrų optimalią ir efektyvią veiklą.

Kartu su kriminalistikos teorijos plėtros uždaviniais būtini permanentiniai taikomieji kriminalistiniai tyrimai. Ypač tai susiję su naujomis nusikaltimų rūšimis. Vykstant Lietuvos teisės ir teisėsaugos institucijų reformai iškilė būtinybė šiuolaikiniais kriminalistiniais metodais, priemonėmis ir rekomendacijomis užtikrinti nusikaltimų tyrimo praktiką. Kriminalistikos tyrimo objektas yra tam tikri nusi-

kalstamumo aspektai, taip pat ir tam tikri nusikaltimų padarymo dėsniumai, jų aiškinimo ir tyrimo procesai. Lietuvoje nusikaltimų tyrimo ir kontrolės procesas dar nėra gana kryptingas, todėl darbo sąnaudų ir lėšų panaudojimo požiūriu yra brangus. Tačiau kriminologiniai kriminalistiniai tyrimai užsienyje negali pakeisti tokių tyrimų Lietuvoje, o nusikalstamumo prognozavimo kitose šalyse išvados negali būti panaudotos analogiškoms problemoms Lietuvoje spręsti. Mes galime panaudoti tik kai kuriuos nusikalstamumo ir nusikaltimų tyrimo prognozavimo metodus. Tačiau kiekvienas nusikaltimų tyrimo ir prognozavimo tyrinėjimas bet kurioje šalyje yra nepriklausomas, originalus mokslinis darbas, kuriame naudojami tos šalies duomenys, kitų šalių duomenys gali būti panaudoti tik lyginamajam tyrimui. Todėl Lietuvoje nusikaltimų ir jų sisteminių pokyčių tyrimo analizės pagrindas gali būti tik Lietuvos nusikalstamumo valstybinės registracijos, socialinės raidos rodikliai, baudžiamosios ir socialinės politikos bruožai, nusikaltimų latentiskumas ir jo pokyčiai bei baudžiamojo ciklo mokslininkų koncepcijos šiose srityse.

Mes ne kartą konstatavome, kad procesinė kriminalistinė ir organizacinė nusikaltimų tyrimo būklė Lietuvoje labai sudėtinga dėl daugelio priežasčių: dėl kvalifikuotų darbuotojų trūkumo, įstatymų, reglamentuojančių tyrimo procesą, kaitos ir jų netobulumo, dėl nevienodo aprūpinimo kriminalistine technika ir pan. Šiuolaikinis kriminalistikos išsivystymo lygis Lietuvoje, nors nebuvo bendros kriminalistikos taikymo koncepcijos, kinta ir akivaizdžiai rodo naujas pažangias tendencijas taikant kriminalistikos laimėjimus nusikaltimų tyrimų praktikoje [11]. Bet kartu būtina pažymėti, kad šis procesas nėra tolygus ir kryptingas, nes priimami sprendimai ne visada yra gerai pamatuoti ir mokslškai pagrįsti. Kriminalistikai, kaip taikomajam mokslui, didelę įtaką darė ir daro ne tik teisinė, bet ir institucinė teisėsaugos sistemos reforma.

Užsienyje, ypač išsivysčiusiose šalyse, nusikaltimų tyrimas plačiai nagrinėjamas, atliekami įvairaus pobūdžio moksliniai tyrimai, spausdinama daug mokslinių straipsnių. Užsienio mokslo laimėjimais nusikaltimų tyrimų srityje aktyviai domisi Mykolo Romerio universiteto ir Lietuvos teismo ekspertizės centro, Vilniaus universiteto Teisės fakulteto mokslininkai. Užmezgus ryšius su Vokietijos, Olandijos, Švedijos, Lenkijos ir kitų šalių mokslininkais ir praktikais atsirado realios galimybės jų patirtį taikyti mūsų šalyje. Viena iš tokių patyrimo sklaidos formų tapo tradicinė Mykolo Romerio universiteto Kriminalistikos katedros organizuojama tarptautinė mokslinė praktinė konferencija „Kriminalistika ir teismo ekspertizė: mokslas, studijos, praktika“, kurioje dalyvauja Europos šalių mokslininkai ir praktikai.

Atliktų tyrimų rezultatai paskatino užmegzti glaudesnius ryšius su užsienio šalių partneriais ir pereiti nuo „vartotojiškos“ užsienio šalių patirties „konsumavimo“ į partnerystės ir mokslinio tiriamojo pobūdžio bendradarbiavimo lygį sprendžiant tarptautinius regioninius nusikaltimų tyrimo ir prevencijos klausimus. Vienu iš svarbiausių šiuolaikinių uždavinių Lietuvos, taip pat ir kitų šalių teisėsaugos institucijoms tapo kova su organizuotu tarptautiniu nusikalstamumu, kuris, be savo tradicinių sričių (narkotikų, prostitucijos, pinigų ir prekių klastojimo ir t. t.), vis aktyviau skverbiasi į legalaus pelningo verslo šakas (transportą, energetiką, statybą, prekybą ir kt.). Aktyvi kova su tokiais reiškiniais pirmiausia reikalauja užtikrinti patikimą, visapusišką informaciją ne tik apie savo šalies nusikalstamumą, su juo susijusius reiškinius bei ekonominio ir socialinio gyvenimo sąlygas, bet ir gauti autentišką informaciją apie analogiškus reiškinius bei teisinės ir teisėsaugos sistemų ypatumus kaimyninėse šalyse. Siekiant šių tikslų gali būti naudingi įvairaus lygio (dvišaliai, regioniniai arba netgi visos Europos) moksliniai tyrimai.

Lietuvos ypatybės, perėjimas iš vienos teisinės sistemos į kitą ir jų sukelti procesai bei įvairūs kiti veiksniai neleidžia mechaniškai pritaikyti užsienio praktikos bei nusikaltimų tyrimo patirties mūsų šalyje. Todėl reikėjo savų tyrimų.

Pastaraisiais metais Lietuvos institucijose ir mokslo įstaigose, išskyrus Mykolo Romerio universitetą, moksliniai tyrimai nusikaltimų tyrimo kriminalistikos ir proceso efektyvumo srityje kompleksškai ir sistemiškai nebuvo vykdomi, norminiai aktai, reguliuojantys nusikaltimų tyrimą, neretai buvo rengiami ir priimami neatsižvelgiant į realią šalies praktiką, poreikius bei perspektyvas ir mokslinių institucijų siūlymus. Mokslas, o kartu su juo ir nusikaltimų tyrimo bei kontrolės praktika iš esmės „ėjo“ paskui realų nusikalstamumą.

Todėl nebuvo pasirengta reaguoti į organizuoto nusikalstamumo išpuolius ir naujas nusikaltėlių veiklos formas, į sukčiavimus ir kitus nusikaltimus komercijos, bankininkystės srityse, į daugelį ekonominių nusikaltimų apskritai. Pastarųjų metų praktika rodo, kad susidūrėme su savotišku „nusikalstamumo eksportu“ ir su didėjančiu nacionaliniu nusikalstamumu Lietuvoje, tačiau vėl nesame pasirengę ne tik reaguoti ir kontroliuoti šiuos procesus, bet ir nesuvokiame jų masto.

Pažymėtina, kad ne tik teisėsaugos institucijos tam nebuvo pasirengusios, bet nebuvo ir siūlymų dėl įstatymų reformos šiose srityse, nebuvo procesinio kriminalistinio pobūdžio rekomendacijų, kurių įgyvendinimas užtikrintų efektyvų ir ekonomišką nusikaltimų tyrimą arba į jas nebuvo atsižvelgta.

Apibendrinant galima teigti, kad naujiems nusikalstamumo šuoliams dėl rinkos ekonomikos plėtros, eurointegracinių procesų nebuvo tinkamai pasiręgtas, pavėluotai buvo pertvarkoma įstatymų, mokslo bazė, vėlavo kriminalinės justicijos institucijų reforma, nebuvo laiku rengiami kadrai, buvo esminių trūkumų perspektyvioje mokslinėje, techninėje, informacinėje ir politinėje nusikaltimų tyrimo bei jų užkardymo srityse.

Vykdomos reformos nebuvo pakankamai moksliskai pagrįstos. Neturėjome bendros nusikaltimų tyrimo koncepcijos, o pavienės tyrimo programos tik fragmentiškai atspindėjo (ir ne visada adekvačiai) susiklosčiusią padėtį. Dėl žinybinių kliūčių ir interesų prieštaros nebuvo įmanoma tirti bendrų, visai šaliai aktualių problemų. Tyrimą finansuodavo žinybos, neretai besiorientuojančios į laukiamą rezultatą, palankų savo ribotiems interesams, jų žinioje buvo ir empirinė medžiaga, kuri kitų žinybų mokslininkams buvo sunkiai prieinama [3; 10].

Vykdam visų šių temų mokslinius tyrimus buvo svarbu atsižvelgti tiek į ateities kriminalistikos plėtros aspektus (kriminalistikos strategija) ir nusikalstamumo dinamiką (prognostinis aspektas), tiek į nusikaltimų tyrimo technikas bei kitų mokslų laimėjimus, kuriuos jau galima panaudoti šiandien nusikaltimų tyrimo praktikoje. Labai svarbu užtikrinti veiksmingą nusikaltimų tyrimą kriminalistinėmis priemonėmis, parengti perspektyvią kriminalistinę taktiką ir metodiką. Be to, rengiant kriminalistines rekomendacijas reikia atsižvelgti ir į pokyčius baudžiamuosiuose bei baudžiamojo proceso įstatymuose. Tai irgi labai svarbu tobulinant taktiką, metodiką ir kuriant naujas metodikas.

Būtina ir toliau tirti baudžiamojo proceso realijas, modeliuoti optimalias jo formas, kad baudžiamasis procesas taptų dar demokratiškesnis, racionalesnis, skatintų efektyvų, greitą ir rezultatų nusikaltimų tyrimą, geriau garantuotų asmenų, įtrauktų į baudžiamojo proceso sritį, teises ir teisėtus interesus.

Apibendrinant mokslo programos antros krypties tyrimus pažymėtini šie rezultatai¹:

- suformuluoti kriminalistikos mokslo plėtros Lietuvoje fundamentiniai pagrindai;
- parengti ir įgyvendinti taikomieji kriminalistikos, kaip nusikaltimų tyrimo funkcijas užtikrinančios disciplinos, pagrindai, rengiamos naujų nusikaltimų rūšių (ekonominių, ūkinių, finansinių, komercinių, bankininkystės ir kt.) tyrimo metodikos ir mokslinės praktinės rekomendacijos [2; 4; 6];
- pasiūlyta nusikaltimų tyrimo Lietuvoje šiuolaikinė prognostinė koncepcija (procesiniai, kriminalistiniai ir organizaciniai aspektai) [9; 10];
- pateikti įstatymų projektai bei siūlymai tobulinti baudžiamojo proceso įstatymus, atliktos kitų parengtų projektų mokslinės ekspertizės, mokslinės praktinės rekomendacijos teisėsaugos institucijoms nusikaltimų tyrimo veiklai optimizuoti ir jos rezultatyvumui didinti, analitiniai apibendrinimai, mokslinės informacinės apžvalgos, disertacijos, praktinės metodinės rekomendacijos ir vadovėliai [3; 5];
- atlikta išsami teisininkų bei pareigūnų rengimo teisėsaugos institucijoms analizė, ypač kriminalistikos ir jai artimų disciplinų dėstymo kontekste [13; 14];
- parengtos mokslinės, mokymo (studijų) ir praktinės specialiujų žinių taikymo tiriant nusikaltimus programos ir metodinės rekomendacijos specialistams, rengiamiems Mykolo Romerio universitete, kvalifikacijos kėlimo kursų klausytojams ir teisėsaugos institucijų darbuotojams [1; 7];
- parengtos ir apgintos šešios daktaro disertacijos²;
- surengtos dvi tarptautinės mokslinės konferencijos „Kriminalistika ir teismo ekspertizė: mokslas, studijos, praktika“. Remiantis jų medžiaga parengti du „Jurisprudencijos“ tomai (22 ir 43.), išspausdintas 81 straipsnis Lietuvos ir užsienio šalių prestižiniuose leidiniuose, 44 straipsniai – užsienio universitetų leidiniuose.

¹ Žr.: **Nusikalstamumo** Lietuvoje dinamika, prognozės kryptys ir šiuolaikinė kriminalistikos koncepcija. Mokslo programa. Baigiamoji ataskaita. – Vilnius, 2004. T. 2. P. 485–1054.

² **Juzukonis S.** Nukentėjusiojo teisių apsauga baudžiamajame procese: daktaro disertacija. – Vilnius, 2002; **Krikščiūnas R.** Kriminalistikos metodų ir rekomendacijų panaudojimas civilinėje teisenoje: teoriniai ir metodiniai aspektai: daktaro disertacija. – Vilnius, 2002; **Ryngėvič R.** Kriminalistinės lingvistikos teoriniai pagrindai ir jos metodų bei rekomendacijų taikymas teismo ekspertizėje: daktaro disertacija. – Vilnius, 2002; **Kažemikaitienė E.** Lietuvos Respublikos kriminalistinė informacinė sistema: dabartinė būklė ir naujas modelis: daktaro disertacija. – Vilnius, 2003; **Matulienė S.** Kriminalistinė nusikaltimų charakteristika nusikaltimų tyrimo metodikoje: teorinių ir praktinių problemų šiuolaikinė interpretacija. – Vilnius, 2004; **Latauskienė E.** Nusikaltimų, susijusių su narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis, ikiteisminio tyrimo metodikų koncepcija: teorinis modelis ir kriminalistinės galimybės. – Vilnius, 2004.

Pagrindinės atliktų tyrimų išvados

1. Moderni kriminalistika turi būti suprantama ne tik kaip baudžiamosios justicijos įrankis, nukreiptas į kaltumo įrodymą, bet ir nukentėjusiojo, kitų proceso dalyvių teisėtų interesų apsaugos priemonė, o jos metodai taikomi laikantis rungtyniškumo principo. Kriminalistikos mokslo plėtra Lietuvoje kol kas nėra realiai susieta su teisės raida, teisės ir teisėsaugos institucijų reforma. Kriminalistinių institucijų reforma vykdoma neturint aiškios strategijos, dubliuojant funkcijas, nekoordinuojant kriminalistinių institucijų veiklos, paliekant „reformavimąsi“ joms pačioms.

2. Nepakankamai atsižvelgiama į mokslininkų rekomendacijas dėl kriminalistikos reformos Lietuvoje prioritetų: kriminalistikos modelio ir sistemos, kriminalistikos institucijų reformos, kriminalistikos studijų plėtros. Siekiant toliau plėtoti kriminalistikos mokslą, sieti mokslą ir studijas, šiuolaikiniu lygiu kurti kriminalistinio tyrimo metodikas, tobulinti kriminalistikos žinias, užtikrinti tinkamą pareigūnų kvalifikacijos kėlimą, būtina įkurti kriminalistikos mokslinį tyrimo institutą, jo veiklą glaudžiai siejant su universitetais.

3. Vykdytą teisinės sistemos reformą būtina tobulinti specialistų rengimo struktūrą, užtikrinti aukštos kvalifikacijos specialistų rengimą teisėtvarkos ir teisėsaugos institucijoms, tarp jų ir specialistų, turinčių išsamių kriminalistinių žinių bei įgūdžių ir galinčių dirbti įvairiose kriminalistinėse ekspertinėse struktūrose. Tai daryti būtina ir atsižvelgiant į aukštojo mokslo kvalifikacinius reikalavimus, sudarant darnią, nuoseklią kriminalistikos ir teismo ekspertizės specialistų rengimo ir jų kvalifikacijos kėlimo sistemą, atitinkančią šiuolaikinių išsivysčiusių Europos šalių standartus ir užtikrinančią pažangių technologijų ir patirties diegimą į teisėsaugos veiklos sritis.

4. Būtina universali integruota kriminalistinė informacinė sistema, užtikrinanti nusikaltimų tyrimo informacinį aprūpinimą, kaip subjektų, informacinių fondų ir ryšių tarp jų galutiniams nurodytos veiklos tikslams bei uždaviniams pasiekti visuma. Informacinę sistemos pagrindą sudarytų tarpusavyje susiję automatizuoti duomenų bankai, apimantys kriminalistinės veiklos sričių bei duomenų bazes. Lietuvos kriminalistinė informacinė sistema turi sąveikauti su kitų rūšių informacinėmis sistemomis bei valstybiniais registrais tam, kad būtų gauta ir tyrėjui pateikta reikiama informacija. Kuriant Lietuvos kriminalistinę informacinę sistemą turi būti numatytas abipusis jos ryšys su Interpolo, Europolo ir Šengeno bei kitomis tarptautinėmis kriminalistinio pobūdžio sistemomis.

5. Ikiteisminio tyrimo reforma parodė, kad nusikalstamų veikų ir su jomis susijusių kriminalistinių objektų tyrimas išplečia tradicinės kriminalistikos taikymo ribas. Baudžiamųjų įstatymų reforma (kardinali, revoliucinė pertvarka) sukėlė įvairaus pobūdžio problemų, iš esmės pakeitė nusikalstamų veikų tyrimą. Tai lėmė didžiulius pokyčius ir teisėtvarkos bei teisėsaugos struktūrose. Įstatymuose, be atitinkamo mokslinio pagrindimo, remiantis tik vienos ar kitos valstybės susiklosčiusia praktika, nusistovėję teisės institutai buvo pakeisti naujais. Naujų įstatymų taikymo praktika turi būti kruopščiai išanalizuota, atliktas monitoringas (labai kruopšti stebėseną) siekiant kuo greičiau įvertinti naują baudžiamąjį procesą sisteminiu požiūriu, nuodugnai iširti kontraversiškesnius teisinius institutus.

6. Tarptautinis bendradarbiavimas nusikaltimų aiškinimo ir tyrimo srityse yra ne tik naudingas, bet ir gyvybiškai reikalingas visoms šalims. Efektyvus bendradarbiavimas šioje srityse įmanomas tik žinant nusikalstamumo pasireiškimo ypatumus mūsų kaimyninėse šalyse, nusikaltimų aiškinimo ir tyrimo praktiką. Atlikti tyrimai ir mokslo programos vykdytojų potencialas leidžia realiai pretenduoti į platesnę kompleksinę nusikalstamumo bei nusikaltimų aiškinimo ir tyrimo tarptautinę regioninę programą, atsižvelgiant į Europos Sąjungos mokslinių tyrimų prioritetines kryptis¹.

LITERATŪRA

1. **Juškevičiūtė J., Kurapka E., Malevski H.** A New Study model of Criminalistics for the Law Enforcement Officers in Lithuania // 16th Meeting of the International Association of Forensic Sciences. Editor Prof. Eric Baccino. – Montpellier. September 2–7, 2002.
2. **Juškevičiūtė J., Kurapka E., Malewski H.** Forensic Training in Lithuania: Problems and Tendencies // Forensic Science International. Vol. 136/Suppl. (2003).
3. **Juškevičiūtė J., Kurapka E., Malewski H.** Some Problems in the Reform of Expert Institutions in Lithuania // Z zagadnień nauk sądowych. – Kraków, 2000.

¹ Mykolo Romerio universiteto mokslininkai pateikė paraišką 6 BP *‘Criminality, Criminalisation and Crime Investigation in Old and New European Members and Neighbouring Countries’*.

4. **Kurapka E.** Kriminalistikos raidos Lietuvoje tendencijos: mokslas ir praktika. Teisinės valstybės link // Jurisprudencija. 2000. T. 15(7).
5. **Kurapka E., Malevski H., Justickis V.** Der Schutz in der Verordnung festgehaltenen Menschenrechte als Priorität bei der Reform der Strafprozessordnung in Litauen // First Year in the European Union: Current Legal Issues. – Riga, 2005.
6. **Kurapka E., Malevski H., Juškevičiūtė J.** Conception of Legal Regulation of Forensic Science and the Practice of its Realization in Lithuania // Forensic Science International. Vol. 136/Suppl. (2003).
7. **Kurapka E., Malevski H.** Kriminalistiklehre an Universitäten-Notwendigkeit, Realität oder Problem? // Kriminalistik. 2005. N. 1.
8. **Kurapka E., Malevski H.** Šiuolaikinė kriminalistikos studijų struktūra ir didaktika // Jurisprudencija. 2001. T. 22(14).
9. **Kurapka E., Pečkaitis J., Malevski H., Justickis V.** Dynamics of Criminality in the Baltic States. Past, Present and Long-Term Prognosis. First Year in the European Union: Current Legal Issues. – Riga, 2005.
10. **Malevski H., Kurapka E., Juškevičiūtė J.** Crime Science Examination and Investigation: a New Model of Criminalistic Conception // Forensic Science International. Vol. 136/Suppl. (2003).
11. **Malevski H., Kurapka E.** Kriminalistikos mokslas vykdamas teisės reformą Lietuvoje // Jurisprudencija. 2000. T. 18(10).
12. **Nusikalstamumo** Lietuvoje dinamika, prognozės kryptys ir šiuolaikinė kriminalistikos koncepcija. Mokslo programa. Baigiamoji ataskaita. – Vilnius, 2004. T. 2.
13. **Malewski H.** Kształcenie kryminalistyczne na studiach prawniczych na Litwie // Rozprawy z Jałowcowej Góry. Materiały z III zjazdu Katedr Kryminalistyki. Dobczyce, 11-13 czerwca 2003 roku. – Kraków.
14. **Курепка Э., Малевски Г., Бурда Р.** Проблема уровней преподавания криминалистики в Литовском юридическом университете / Актуальные проблемы теории и практики уголовного судопроизводства и криминалистики. Часть II. Вопросы современной криминалистики. Сборник статей. – Москва, 2004.

***A Contemporary Conception of Crime Investigation and its Criminalistic and Procedural Assurance:
Current Scientific Achievements and Perspectives***

Prof. Dr. Vidmantas Egidijus Kurapka

Prof. Dr. Hendryk Malevski

Mykolas Romeris University

Keywords: criminality, prognosis, investigation, criminalistics.

SUMMARY

The article presents the results of the second profile "A Contemporary Conception of Crime Investigation and its Criminalistic and Procedural Assurance" of the key scientific programme "Dynamics of Criminality in Lithuania, Prognosis, Control Aspects and Contemporary Conception of Criminalistics" which was implemented at Mykolas Romeris University. The results are as follows:

- *Formulated basics for the development of criminalistics science in Lithuania;*
- *Prepared and implemented basics of the applied criminalistics as a discipline determining the functions of crime investigation, new types of crime (economic, financial, commercial, banking, etc.) investigation techniques and scientific-practical recommendations are being prepared;*
- *Put forward a contemporary predictive conception of the crime investigation in Lithuania (procedural, criminalistic and organizational aspects);*
- *Submitted projects of law and proposals to improve the law of criminal procedure, accomplished scientific expertises of the other prepared projects, fulfilled scientific practical recommendations for the law enforcement institutions to optimise the activity of crime investigation and to increase its results, analytical generalizations, scientific informational reviews, dissertations, practical methodical recommendations and textbooks are presented too.*
- *Prepared scientific education (study) programmes in addition to practical programmes of special knowledge application to investigate crime for the specialists being trained at Mykolas Romeris University, as well as for those who are undergoing vocational training and law enforcement staff.*

Particular attention is paid to the fact that the initial conditions of the implementation of the scientific programme do not entirely correspond to the final conditions. There is an emphasized necessity to proceed with the integrated investigation of crime phenomena at the international level.